

עונת הרבייה בים התיכון – דיווחי הציבור והמענה האכיפתי

דו"ח מסכם
אפריל-מאי 2016



החברה להגנת הטבע
שומרים. מחנכים. אוהבים

דגים באחריות
הרפורמה להצלת הים התיכון

SEA WATCH
מדווחים מהמים



נכתב על ידי רותם בכור, רכזת מוקד SeaWatch
היגוי ועריכה: אלון רוטשילד

עונת הרבייה – עיקרון יסוד בניהול דיג בר קיימא

אחד המרכיבים החשובים ביותר בניהול דיג בר קיימא הוא שימור כושר ההתחדשות של הדגה. התחדשות זו תלויה בכך שתתאפשר רביית הדגים הבוגרים, שמתרחשת לרוב בעונה ספציפית, ולאחר מכן – בהגנה על הדגים הצעירים עד הגיעם לבגרות. בעונת הרבייה הדגים רגישים ביותר לפעילות דיג:

הפרטים הבוגרים של מינים רבים שוהים במים רדודים מהרגיל וחלקם מתכנסים לקבוצות גדולות לצורך רבייה – קבוצות אלו משמשות מטרה קלה לדיג.

לכן, אחד הכלים המרכזיים בניהול ציי דיג ברחבי העולם הוא השבתת דיג בעונת הרבייה. אמנם לא כל המינים מתרבים באותו זמן, אך על מנת להגן על הדגה בצורה מיטבית, ניתן לתזמן הפסקת דיג לתקופה מוגדרת, כאשר כמה שיותר מינים מתרבים. תוצרי הרבייה הם בדרך כלל דרגות צעירות (לארוות) השוחות בגוף המים כפלנקטון, או שוהות במחסה באזור הקרקעית, בסלעים ובעשב ים ואצות. לכן חשוב להגן על בתי גידול אלה מפני פגיעה פיזית.

בשלב הבא במחזור החיים, הלארוות הופכות לדגיג צעיר (תהליך הגיוס). ממשק דיג בר קיימא חייב להגן על הדגים הצעירים בעונת הגיוס, באמצעות צעדים משלימים להשבתת הדיג בעונת הרבייה – הגדרת אורך מינימום לדיג (לפי האורך לאחר מחזור רבייה ראשון), ומניעת דיג בשיטות, אזורים ועונות שבהם יש פגיעה בדגים צעירים (שהם בדרך כלל חסרי ערך כלכלי או בעלי ערך כלכלי מועט). תפיסה של דגים צעירים בשלל הדיג היא חלק מתופעת שלל הלוואי, שהוא מהמדדים החשובים לדיג יתר.

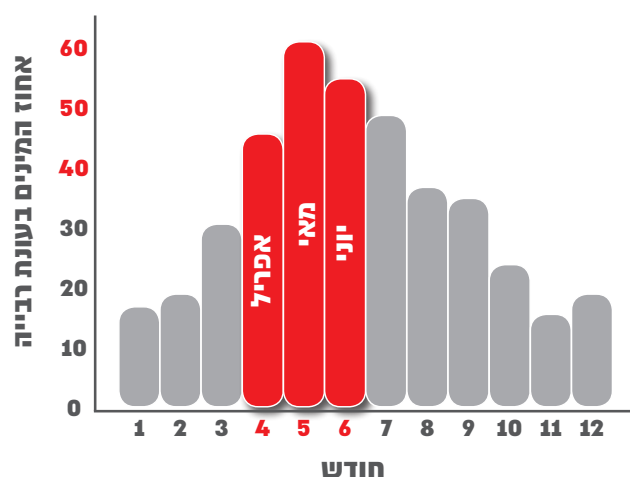
עונת הרבייה בים התיכון של ישראל

עבודת מחקר שבוצעה במסגרת פרויקט "דגים באחריות" על ידי אוניברסיטת תל אביב והמכון לחקר ימים ואגמים חשפה כי בחודשים אפריל – יולי מתרבים 78.5% מהמינים המסחריים של הדגים, ולכן מומלצת השבתת כלל צי הדיג (למעט חכות מהחוף ודיג דגים נודדים פלאגיים בעומק הים) למשך 4 חודשים. כחלופה שניה, הומלץ על השבתת צי הדיג למשך 3 חודשים, לחודשים אפריל – יוני, בהם מתרבים 74% מהמינים המסחריים.

בחודשים אפריל ומאי חלה שיא עונת הרבייה של 16 מינים מסחריים, ובחודשים יוני – יולי מתרחשת שיא עונת הרבייה של 29 מינים מסחריים אחרים. המינים השונים אופיינו לפי בית הגידול שלהם ולפי שיטות הדיג העיקריות התופסות אותם, וניתוח זה הראה בבירור כי בעונת הרבייה מינים רבים מצויים בסיכון מכלל שיטות הדיג – מסחרי וספורטיבי (כמובן בעוצמות שונות).

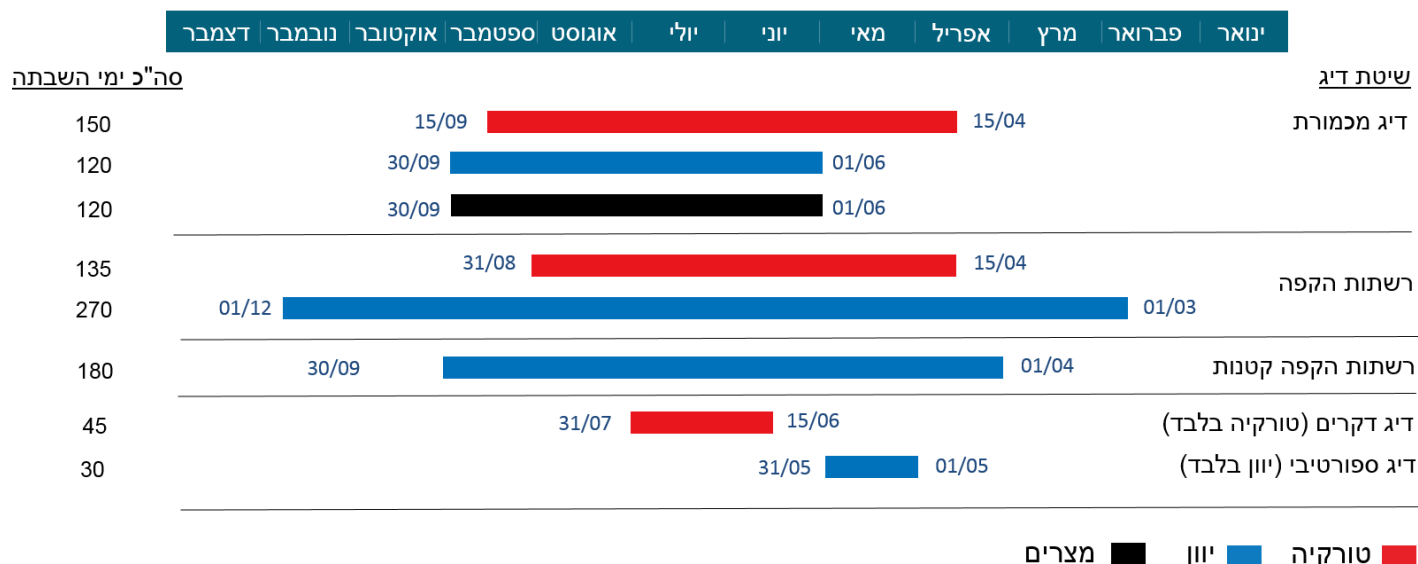
לקריאת הדו"ח המלא

כמובן שלהשבתת הדיג בעונת הרבייה יש גם תפקיד חשוב בשמירה על חיות מוגנות, כמו צבי ים (שזו עונת הרבייה שלהם) גיטרנים וכפן גושמני ("סיגל") – המתקרבים בתקופה זו לחוף.



השבתת דיג בעונת הרבייה – לא המצאה ישראלית...

בשורת ניהול בר קיימא של הדיג כבר הגיעה למזרח הים התיכון – אזור שאינו מצטיין בניהול מתקדם של משאב הדגה. באיור המצורף ניתן לראות את משכי השבתת הדיג בכמה מדינות שכנות.



איור 2: מפרט השבתות הדיג במדינות שכנות בלבנט, עדכני ל-2015

בשנים האחרונות החלה לחלחל בארץ המודעות לחשיבות של הפסקת הדיג בעונת הרבייה. הראשונים להתייצב לדגל היו הדייגים הספורטיביים החתומים על קוד הכבוד של הדיג הספורטיבי, כלקחת אחריות וולנטרית מתוך דאגה לים והכרה באחריות הדייגים לשמור עליו.

המדינה פיגרה מאחור, אך בעקבות שתי עתירות לבג"צ של החברה להגנת הטבע נגד פקיד הדיג הראשי במשרד החקלאות (בג"צ 15/1422 ובג"צ 15/6467), הודיעה המדינה כי תטיל לראשונה מגבלות על הדיג בעונת הרבייה והגיוס, במסגרת רישיונות הדיג לשנת 2016. המגבלות שהוטלו בעונת הרבייה היו איסור דיג בחודשים אפריל ומאי לכל שיטות הדיג, למעט דיג הקפה, דיג במערך חכות צף, ודיג מכמורת במים עמוקים מ-40 מ'.

בנוסף, הוטלו מגבלות נוספות על דיג המכמורת: איסור דיג מכמורת בציד המשמש לדיג בסלעים, ואיסור דיג מכמורת בחודשים יוני – אוגוסט.

מגבלות אלה מהוות מענה חלקי בלבד ביחס לנדרש להגנה על הדגה כיוון שעונת הרבייה של הדגים בים התיכון נמשכת כפליים מהנקוב במגבלות, וחלק משיטות הדיג לא נאסרו לשימוש במשך העונה: ספינות המכמורת הורשו לדוג בעומק 40 מ' ומעלה בעונת הרבייה, ולא הוטלו כל מגבלות בזמן או במרחב על דיג הקפה.

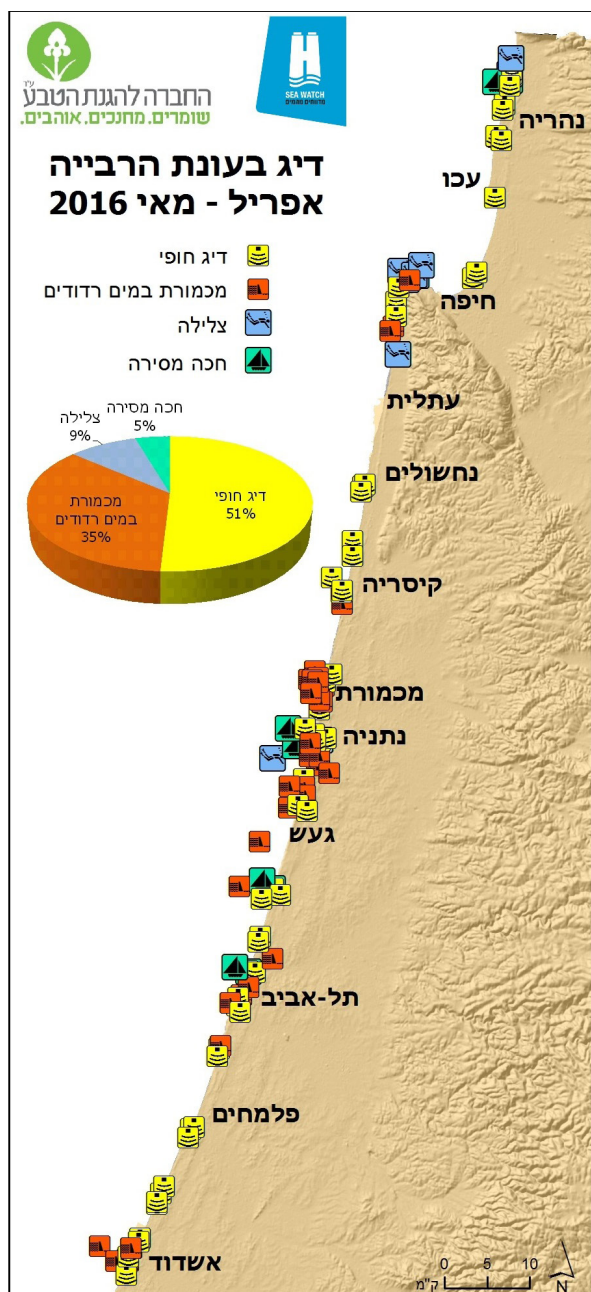
עמדת "דגים באחריות" היא שיש להגביל את הדיג לכל שיטות הדיג (למעט דיג פלאגי בעומק ודיג חכות מהחוף) למשך ארבעה חודשים (אפריל – יולי), להשבית את דיג המכמורת כשלב ראשון גם לעונת הגיוס (יוני – אוגוסט) ולהרחיק את דיג המכמורת מהחוף לעומק 40 מ' לכל השנה. ככלל עמדת דגים באחריות היא שיש להשבית את דיג המכמורת לצמיתות, תוך פיצוי הולם של הדייגים.

עם זאת, ולמרות היקפן המוגבל, המגבלות שהוטלו בשנת 2016 לעונת הרבייה הן מגבלות חשובות, כנקודת פתיחה, אשר עיני חובבי הים בישראל היו נשואות אליהם.

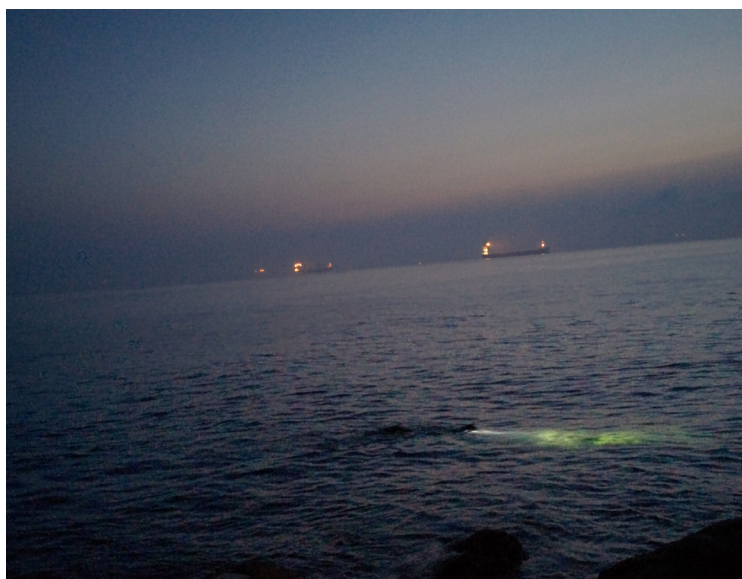
דוח זה מסכם את שהתרחש בפועל בחודשים אפריל מאי, בהם הוטלו מגבלות הדיג לעונת הרבייה בשנת 2016. הדוח מלמד על כשל מערכתי במימוש המגבלות שהוטלו על ידי משרד החקלאות, כישלון שמתבטא בואקום הסברתי, בלבול בשטח לגבי מהות המגבלות, והיעדר אכיפה אפקטיבית. כשל זה גרם, כפי הנראה, לנזק אקולוגי להתחדשות הדגה, לפגיעה קשה בהרתעה מול הדייגים, ומשבר אמון בין משרד החקלאות לציבור חובבי הים. התוצאה של אלה, במקובץ, היא היעדר ציות לחוק. אם משרד החקלאות לא יחשב מסלול מחדש, ייקח אחריות על אכיפת הכללים שהוא עצמו קובע, ויממש אותם בשטח מול קהלי היעד שלו, צפויה שחיקה נוספת ביכולתו לנהל באפקטיביות את משאב הדגה.

כשלי אכיפה

במהלך החודשים אפריל - מאי התקבלו במוקד Sea Watch 120 דיווחי ציבור על דיג לא חוקי בעונת הרבייה, אשר הועברו באופן מידי למוקד יחידת האכיפה במשרד החקלאות - הפיצו"ח, ואל מנהל היחידה. מדובר על ממוצע של 2 דיווחים ליום בנושא דיג לא חוקי, בהתפלגות הבאה:



תמונות שצורפו לדיווחים על דיג לא חוקי במוקד SeaWatch



15.4.16 בת גלים: צוללן חופשי הדג לאור פנס בעונת רבייה



15.4.16 נהריה: דיג פורס רשתות עמידה בעונת רבייה



נתניה 25.5.16: ספינת מכמורת הדגה בעומק הנמוך מ-40 מ' בעונת רבייה



8.4.16 נהריה: חותר בקיאק הדג בעונת רבייה בעזרת חכה

על פי הנתונים שבידינו, לא בוצע טיפול אפקטיבי (המסתיים באכיפה) במרבית הדיווחים:

* **למיטב ידיעתנו, אל מרבית האירועים לא הגיעו צוותי שטח ובמעט האירועים בהם הגיעו, לא נעשתה אכיפה בפועל.**

* ב - 20% מהמקרים, המדווחים לא קיבלו כל התייחסות מיחידת הפיצו"ח (שיחה חוזרת ובירור פרטים על העבירה).

* למרות פניותינו הרבות, לא נתקבל סטטוס טיפול לגבי אף אחד מהדיווחים שהועברו ליחידת הפיצו"ח.

יתרה מכך, כמות הדיווחים הגדולה מעידה על היקף נרחב של היעדר ציות לחוק, כשברור שרק מיעוט ממקרי הדיג הלא חוקי מדווחים על ידי הציבור למוקד Sea Watch. סביר להניח כי אכיפה אפקטיבית היתה גם מובילה לירידה בכמות הדיווחים לאורך תקופת המגבלות, עם התפשטות המידע על קיומה של אכיפה בשטח – מה שלא קרה.

דוגמאות לחקרי מקרה של דיווחים במוקד SeaWatch:

תאריך	תוכן הדיווח	מקום האירוע	עדות המדווח לגבי טיפול מוקד הפיצו"ח
13:43, 4.4.16	רשת עמידה בחוף פלמים קיבוץ דחוף!!!	קיבוץ פלמים	מוקדנים של יחידת הפיצו"ח חזרו אל המדווח, והסבירו למדווח שאין צוות זמין, ואין סירה עם דלק. זאת למרות שמדווח הבהיר שהרשת בקרבת החוף.

חוסר יכולת
לאכוף

תאריך	תוכן הדיווח	מקום האירוע	עדות המדווח לגבי טיפול מוקד הפיצו"ח
06:13, 4.4.16	רשת עמידה	באזור אשדוד, ליד מתקן ההתפלה	מוקדנים של יחידת הפיצו"ח חזרו אל המדווח. לאחר שיחה עם המדווח, הגיעו למיקום הדיווח, התקשרו אל המדווח (שעזב את המקום), והסבירו לו שהם רואים את הדייגים אך שאין להם איך להגיע אליהם ומה לעשות בנידון.

חוסר יכולת
לאכוף

17.84x7.06 | 1 | 34 | עמוד | כותרת | ידועות אחרונות - | 10/04/2016 | 52746177-9
החברה להגנת הטב - 83364

דגים ולא דואגים

למרות איסור הדיג בקרבה לחוף, הדייגים ממשיכים כרגיל • משרד החקלאות: "נחמיר את האכיפה"

עמיר בן דוד

פקחים בלבם
בחברה להגנת הטבע, שנאבקה למען השיי
נוי, טוענים שבפועל אין אכיפה, ושלכן הם
פנו למבקר המדינה. "עד לתום עונת הרבייה
נותרו שבעה שבועות, ואנחנו מצפים לאכזר
פה מיידית, כדי לאפשר לדגים להתרבות בז
מן שנותר", אמר אלון רוטשילד, רכז המגוון
הביולוגי בחברה להגנת הטבע.
ממשרד החקלאות נמסר: "טופלו עשרות
אירועי דיג לא חוקי, וככל שתנישך עונת
הרבייה, יפעל המשרד להחמרת האכיפה".

רר שדייגים רבים אינם מכבדים את ההנחיות
החדשות וממשיכים לדוג כבעבר, באופן של
טענת אנשי החברה להגנת הטבע ואגף הדיג
במשרד פוגע באפשרות הדגים להתרבות
ולהשתקם אחרי שנים של דיג יתר מסיבי.
לטענת הדייגים, לפי הנתונים שבידיהם
לא הייתה פגיעה בהיקף הרגים בים, ובנוסף
לא התקיים עימם דיון בפיוץ על הפגיעה
בפרנסתם.
מי שאמור לאכוף את ההנחיות החדשות
הוא משרד החקלאות, אך זה מפעיל כ-12

למרות איסור הדיג לאורך חופי ישראל,
רואי, דייגים רבים מתעלמים
מההנחיות שנועדו לשקם את אוכלוסיית
הדגים בים התיכון, וחדיג נמשך במלוא
עוזו.
בימים אלה נכנסו לראשונה לתוקף שיי
נויים שביצע משרד החקלאות ברישיונות
הדיג, במטרה למנוע דיג בקרבת החוף בעונת
הרבייה בחודשים אפריל ומאי. אלא שמתב

כשלי הסברה

בשבועות שקדמו לעונת הרבייה ובמהלכה, לא בוצעה הסברה ראויה לציבור הדייגים אודות המגבלות החלות על הדיג בעונת הרבייה.

ידוע כי מרבית הציבור הוא שומר חוק, וסביר להניח שהסברה יעילה ובהירה (לצד האכיפה) היו מגדילים בצורה משמעותית את רמת הציות למגבלות. אולם, במהלך עונת הרבייה הופצו הצהרות שווא ושמועות רבות בקרב הדייגים, על ביטול לכאורה של המגבלות. למרות זאת, לא בוצעה הסברה נגדית בצורה פומבית, בהירה ויעילה בקרב קהלי היעד: לא באמצעות אתר האינטרנט של המשרד, לא באמצעות אמצעי התקשורת, ולא באמצעות הצבת שלטי מידע וחלוקת עלונים במעגנות ובחנויות ציוד הדיג. ואכן, במוקד הדיג של משרד החקלאות התקבלו עשרות פניות ובהן שאלות רבות לגבי טיב המגבלות בעונת הדיג. כמו כן פורסמו הנחיות סותרות גם מגורמים רשמיים ובפרט ממוקד יחידת הפיצו"ח.

דוגמא למתן הנחיות סותרות על ידי מוקדן יחידת הפיצו"ח - לחצו להאזנה

תאריך	תוכן הדיווח	מקום העבירה	עדות המדווח לגבי טיפול מוקד הפיצו"ח
18.4.16, 18:42	סירת גומי עם מנוע. מבוגר וילד. נראה כי זורקים רשת עמידה בחוף דור. באזור האי הצפוני.	חוף דור האי הצפוני	מוקדנים של יחידת הפיצו"ח חזרו אל המדווח (אחרי שעתיים), הסבירה לו שאוכפים את חוקי הדיג רק בכנרת

אי אכיפה
והטעית
הציבור

תאריך	תוכן הדיווח	מקום העבירה	עדות המדווח לגבי טיפול מוקד הפיצו"ח
08.4.16, 08:33	קייאק עם חכות יחד עם צוללן ורובה	דרומית לנמל אכזיב	מוקדנים של יחידת הפיצו"ח חזרו אל המדווח, ואמרו לו שדיג בחכה מקיאק לא מוגבל בעונת הרבייה.

אי אכיפה
והטעית
הציבור

מועד התקשרות	שם	הערות
8.5.16	ארז	מעוניין לברר האם אפשר לשוט בקיאק לצורך דיג באיזור נתניה
26.4.16	מישל	מעוניין לדעת עד מתי עונת הדיג תהיה סגורה
22.5.16	יבגני	מבקש לברר את הכללים לדיג אם באפשרותו ללכת לדוג
21.4.16	גרגורי	מבקש לברר לגבי החוקים החדשים לגבי הדיג. לא מוצא מידע באינטרנט
2.5.16	סלומון	מבקש לקבל פרטים לגבי התקנות החדשות. ציין שזו הודעה חוזרת.

דוגמא לפניות
שהגיעו אל
מוקד הדיג של
משרד החקלאות,
ומעידות על פערי
הסברה בנושא
עונת הדיג.

סיכום

בעת הטמעת מגבלות חדשות חשוב ליצור תודעה אצל קהל היעד וללוות זאת באכיפה יעילה. למרות הצהרות המדינה בפני הציבור ובפני בית הדין הגבוה לצדק, המציאות בשטח מעידה על כך שלאורך כל עונת הרבייה נמשך דיג כמעט ללא הפרעה. על כך ניתן ללמוד לא רק מהדיווחים הרבים במוקד Sea Watch, שנמשכו לאורך כל עונת הרבייה, אלא גם מהפרסומים הבוטים ברשתות החברתיות.

משרד החקלאות טוען בתגובותיו לעיתונות כי בוצעה אכיפה. אולם הדיג המאסיבי שנראה בשטח, והפרסומים הרבים ברשתות החברתיות, מעידים כי אכיפה זו הייתה זניחה ולא הצליחה לייצר הרתעה בקרב הדייגים.

מניסיונם של פקחי הים של רשות הטבע והגנים, אכיפה ממוקדת ודלת אמצעים (פקחים בודדים), המסתיימת במתן קנסות, ומגובה בפרסומים בתקשורת, הצליחה לייצר הרתעה ולמגר כמעט לחלוטין תופעות כמו נהיגה בחופים ודיג ייעודי של מינים מוגנים. המרכיבים העיקריים באכיפה מוצלחת, הם לפיכך הסברה מוקדמת, הכנה יסודית של הפקחים להיכרות עם החוק ודרכי אכיפתו, איסוף מודיעין מוקדם ומענה יעיל לדיווחי ציבור, ובעיקר – ריכוז מאמץ במבצעי אכיפה מקומיים המייצרים הרתעה. בפועל לא היה מענה סביר להיקף עברות הדיג על ידי יחידת הפיצו"ח של משרד החקלאות.

עקב מחדלי האכיפה וההסברה, השבתת הדיג הראשונה שהוטלה בים התיכון הישראלי בעונת הרבייה, הייתה כנראה חסרת כל משמעות מבחינה אקולוגית ומבחינת שימור הדגה.

חמור מכך, הכישלון יצר תודעה ציבורית בקרב קהלי היעד – הדייגים וחובבי הים – כי המגבלות ברישיונות והוראות החוק הם בגדר המלצה שאינה שווה את הנייר עליה היא כתובה.

במהלך החודשיים האחרונים פנתה החברה להגנת הטבע למנכ"ל משרד החקלאות, לשר החקלאות ולמבקר המדינה, בבקשה לתעדף את הטיפול באכיפת חוקי הדיג.

על משרד החקלאות להתעשת לאלתר, ולהחזיר את הציות לחוקי הדיג אל השטח. ב 1.6.16 נכנסו לתוקף 2 מגבלות דיג חדשות: השבתת צי המכמורת למשך שלושת חודשי הקיץ – יוני יולי ואוגוסט, ומכסת שלל יומית של 5 ק"ג או 2 דגים גדולים לדייגים ספורטיביים.

חובתו של משרד החקלאות לייצר ענף דיג שבו עבירות הפוגעות בים הן חריג, ולא נורמה, למען שימור משאב הדגה והטבע הימי, השייכים לכלל הציבור בישראל.